

Nr 22

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående vissa åtgärder för främjande av kapitalbildningen i landet.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade, likalydande motioner, nr 454 i första kammaren av herr *Lindblom m. fl.* och nr 580 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*, hemställer motionärerna att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i följande spörsmål, nämligen

»1) Undersökning av förutsättningarna att genom skattereformer eller på annat sätt stimulera tillämpningen inom det enskilda näringslivet av vinstandelssystem med särskild hänsyn till angelägenheten att främja kapitalbildningen genom att bereda de anställda ökade möjligheter till sparande och uppnå större effektivitet i produktionen.

2) Undersökning av förutsättningarna för vinstandelsmetodernas tillämpning inom av det allmänna ägda företag i branscher där de befinner sig i en effektiv konkurrens med enskilda företag på lika villkor.

3) Undersökning av det allmännas möjligheter att genom ändring eller komplettering av rådande lagstiftning underlätta tillkomsten av investeringsbolag eller investeringsfonder med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner i avsikt att skapa en fördelaktig form för mindre inkomsttagares sparande och öka tillgången på aktivt kapital. Denna undersökning bör även innefatta utredning av möjligheterna att öka aktieägarnas kunskaper om företagen.»

Beträffande de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionen II: 580.

Över motionerna har utskottet inhämtat yttranden från *fullmäktige i riksbanken* och *fullmäktige i riksgäldskontoret*. Därjämte har *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Landsorganisationen i Sverige*, *Tjänstemännens centralorganisation* och *Svenska bankföreningen* beretts tillfälle avgiva yttranden i ärendet.

De i motionerna framförda förslagen har tidigare varit föremål för riksdagens behandling, senast vid 1952 års riksdag i samband med de likalydande motionerna I: 352 av herr *Lindblom m. fl.* och II: 477 av herr *Ohlin m. fl.* I sitt utlåtande (nr 20/1952) över nämnda motioner anförde bankoutskottet bl. a. följande:

»Utskottet vill framhålla, att enligt de avgivna remissyttrandena parterna på arbetsmarknaden äro ense om att icke nu vilja förorda en tillämp-

Bihang till riksdagens protokoll 1956. 8 saml. Nr 22

ning av vinstandelssystem i vårt land och vidare ense om att en utredning i ämnet, om en sådan skulle verkställas, icke bör ske genom statsmakternas försorg utan bör ankomma på parterna själva. Att staten vid sådant förhållande skulle i enlighet med motionärernas förslag igångsätta en utredning i syfte att uppmantra tillämpningen av vinstandelssystem bör enligt utskottet icke ifrågakomma. Det måste också anses tvivelaktigt, om staten bör stimulera tillämpningen av vinstandelssystem genom ett så betydande avsteg från gängse skatteprinciper, att staten skulle i beskattningshänseende särskilt premiera den form av sparad inkomst som representeras av vinstandelar. Utskottet finner sig sålunda böra avstyrka bifall till motionärernas förevarande förslag. Av detta ståndpunktstagande följer även, att utskottet icke kan tillstyrka bifall till motionärernas förslag om en utredning i syfte att undersöka förutsättningarna för vinstandelsmetodernas tillämpning inom av det allmänna ägda företag i branscher, där de befinna sig i en effektiv konkurrens med enskilda företag på lika villkor.

Vad slutligen beträffar förslaget om en utredning i syfte att undersöka det allmännas möjligheter att genom en ändring eller komplettering av rådande lagstiftning underlätta tillkomsten av investeringsbolag med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner i avsikt att skapa en fördelaktig form för mindre inkomsttagares sparande och öka tillgången på aktivt kapital får utskottet uttala, att några åtgärder i dylikt syfte icke torde vara påkallade från statens sida.»

På anförda skäl hemställde utskottet att de förevarande motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utskottets utlåtande fanns fogad en *reservation* av herrar Schmidt och Nyberg, vari hemställdes att riksdagen med bifall till nämnda motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning av i motionerna angivna spörsmål. Vid utlåtandets föredragning biföll riksdagen *utskottets* hemställan.

Remissyttrandena över motionerna

1. *Allmänna synpunkter.* Allmän enighet föreligger bland remissinstanserna om önskvärdheten av ett ökat sparande. Däremot har tveksamhet yppats om ändamålsenligheten i de av motionärerna föreslagna åtgärderna. *Fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret* avstyrker sålunda samtliga de i motionärernas hemställan framförda förslagen. Förslagen att genom skattereformer eller andra statliga åtgärder stimulera tillämpningen av vinstandelssystem har jämväl avvisats av såväl *Svenska arbetsgivareföreningen* som av *Landsorganisationen* och *Tjänstemännens centralorganisation*. Sistnämnda remissinstanser liksom *Svenska bankföreningen* har däremot givit uttryck för en positiv inställning till förslaget att utreda det allmännas möjligheter att underlätta tillkomsten av investe-

ringsbolag eller investeringsfonder med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner för mindre inkomsttagares sparande.

Fullmäktige i riksbanken har åberopat yttrande avgivet över de vid 1952 års riksdag i samma ämne väckta, likalydande motionerna I: 352 och II: 477. Vad fullmäktige därvid anfört syntes allttjämt äga sin giltighet, då några nya skäl för utredningsyrkandena icke förebragts. Framför allt ville fullmäktige allttjämt ifrågasätta huruvida någon väsentlig ökning i det totala personliga nysparandet skulle kunna vinnas genom de i motionerna antydda metoderna. Fullmäktige hade därför ej heller nu funnit skäl att tillstyrka den av motionärerna föreslagna utredningen. I sitt åberopade yttrande hade fullmäktige anfört, att fullmäktige i likhet med motionärerna självfallet hyste det största intresse för att det enskilda sparandet ökades, bl. a. med hänsyn till att detta utgjorde en förutsättning för att önskvärda investeringar inom det privata näringslivet skulle komma till stånd. Fullmäktige ansåge därför, att det enskilda sparandet borde lämnas det stöd från statens sida, som kunde vara rimligt i jämförelse med andra angelägna intressen. Fullmäktige ville emellertid i förevarande sammanhang inskränka sig till att till behandling upptaga de olika förslag, som i motionerna framfördes och som enligt motionärerna syftade till att söka underlätta sådant enskilt sparande, som kunde påräknas för *riskbärande* investeringar.

Enligt vid fullmäktiges skrivelse fogat protokollsutdrag, utvisande ärendets behandling inom fullmäktige, anfördes reservation av herr *Kristensson*, vilken — under hänvisning till vad han anfört till fullmäktiges protokoll den 13 mars 1952 i anledning av fullmäktiges yttrande över de då föreliggande motionerna och med instämmande av herr *Kollberg* — tillstyrkte bifall till de nu remitterade motionerna. I det åberopade yttrandet från år 1952 hade herr *Kristensson* anfört följande:

Allmän enighet torde råda därom, att för en fortsatt välståndsutveckling med tryggande av hög och jämn sysselsättning och stabil prisnivå utgör en ökning av sparandet i samhället en nödvändig förutsättning. Med understrykande av den grundläggande betydelse för de senaste mansåldrarnas framåtskridande, som den högre tekniken, den förbättrade skolbildningen, den rikligare kapitaltillgången samt den ekonomiska friheten haft, skisseras i motionerna olika metoder att främja kapitalbildningen. Tyngdpunkten har därvid lagts vid främjandet av det *personliga* sparandet — framför allt de mindre inkomsttagarnas sparande — och vid all tillgången på *riskbärande* kapital blir av tillfredsställande storleksordning.

De metoder, som där rekommenderas — vinstandelssystemet och investeringsbolag med låga aktievalörer — har enligt min mening påtagliga fördelar ur ovan angivna synpunkter. Löntagarnas och de mindre inkomsttagarnas sparmöjligheter underlättas, en även ur social synpunkt berättigad målsättning. Det måste även anses angeläget att underlätta de mindre inkomsttagarnas möjligheter att ge sitt sparande den placering i realvärde, som aktiesparandet innebär.

Även möjligheterna och lämpligheten av sådana ändringar i skattelagstiftningen, att utvecklingen av ny företagsamhet och därtill knuten kapitalbildning underlättas, bör prövas. Detta problem, vars angelägenhet knappast kan bestridas, bör givetvis ses på längre sikt och utan påverkan av det dagsaktuella lägets speciella ekonomiska villkor.

Åberopande dessa synpunkter tillstyrker jag ifrågavarande motions yrkande om utredning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ställer sig i princip välvilliga till åtgärder, som vore ägnade att stimulera sparandet och därmed öka kapitalbildningen i landet. Utvecklingen under de gångna åren hade alltmer accentuerat behovet av ett ökat enskilt sparande, och fullmäktige erinrar om att statsmakterna tvingats överväga särskilda sparfrämjande åtgärder samtidigt med att generellt verkande finans- och penningpolitiska åtgärder satts in i kampen mot inflationstendenserna. Fullmäktige uttalar i detta sammanhang vidare följande:

Enligt fullmäktiges mening är det främst på sistnämnda väg — alltså med generellt verkande medel för bevarandet av ett fast penningvärde — man har att framgå, om man på något längre sikt vill stimulera till ökat enskilt sparande.

Verkningarna av de under det senaste året i sådant hänseende vidtagna åtgärderna har ännu icke visat sig med full styrka. Det kunde därför synas lämpligt att tills vidare ställa sig avvaktande till nya projekt om premiering av den ena eller andra formen av enskilt sparande. Fullmäktige vill emellertid icke förneka, att i det läge som för närvarande råder och som fortfarande kännetecknas av inflationistiska spänningar, vissa sparstimulerande åtgärder kan vara både lämpliga och befogade med hänsyn till det propagandavärde dessa åtgärder kan ha och till att varje ökning av nysparandet, som de kan medföra, är betydelsefull. I 1956 års statsverksproposition framhålls sålunda såsom en orsak till att konsumtionsökningen blivit av tämligen måttlig omfattning trots inkomstvolymens starka ansvällning, att det personliga sparandet under det gångna året visat en glädjande tillväxt, vilket väl bl. a. får tillskrivas premiesparandet och den omfattande propaganda för sparande, som i samband därmed satts in. Det bör härvid slås fast, dels att det avgörande icke är de olika formerna för sparandet utan den samlade volymen av detsamma, och dels att en alltför stor splittring av sparformerna kan vara ägnad att minska sparandets totalvolym.

Om betydelsen av ett ökat sparande anför *Svenska bankföreningen* följande:

Bankföreningen delar motionärernas uppfattning att kapitalbildningen i vårt land f. n. är otillräcklig. Utvecklingen på det tekniska området kommer under den närmaste framtiden att föra med sig nya och växande investeringsbehov av mycket betydande storlek. Därest dessa skall kunna tillgodoses, är det oundgängligt att ett väsentligt ökat sparande kommer till stånd. Kan detta ej åstadkommas på frivillighetens väg ställes man inför alternativet med ett statligt tvångssparande i en eller annan form. En sådan utväg är emellertid förenad med så många olägenheter av skilda slag att

den icke kan rekommenderas. Bankföreningen anser därför, i likhet med motionärerna, att man i stället bör inrikta sig på att konsekvent och målmedvetet uppmuntra det frivilliga sparandet.

Liknande synpunkter framföres av *Svenska arbetsgivareföreningen*, som i sitt yttrande framhåller bl. a. följande:

Föreningen delar helt motionärernas uppfattning om nödvändigheten av en större sparvolym. Det synes föreningen oomtvistligt, att de förväntningar som i dag ställs på ett fortsatt ekonomiskt framåtskridande endast kan infrias, om kapitalbildningen får en tillräckligt stor omfattning. Med hänsyn härtill finner föreningen det synnerligen angeläget, att den ekonomiska politiken utformas så att sparandet främjas. I likhet med motionärerna vill föreningen avvisa tanken på att låta kapitalbildningen i framtiden få en tvångsmässig karaktär. Gynnsamma förutsättningar måste i stället skapas för en utveckling av det frivilliga sparandet.

Med beklagande konstaterar föreningen, att staten genom olika åtgärder minskat möjligheterna till sparande inom företagen. Som en följd av bland annat den skärpta företagsbeskattningen kommer betydande belopp att överföras från företagen till den offentliga sektorn av samhällsekonomin. Det finns anledning befara, att en stor del av dessa belopp kommer att direkt eller via inkomstöverföringar användas för konsumtion och icke disponeras för investeringar i samma utsträckning, som skulle ha skett inom företagen. Härav följer växande svårigheter för landets kapitalförsörjning. Inom det privata näringslivet kommer den hittillsvarande graden av självfinansiering icke att kunna upprätthållas, vilket medför risk för en sjunkande investeringstakt.

Även det rent personliga sparandet är av fundamental betydelse för den ekonomiska utvecklingen. Föreningen är därför i princip positivt inställd till åtgärder, som verkar i riktning mot en ökning av sådant sparande.

2. Motionernas förslag angående vinstandelssystemets tillämpning m. m.

Fullmäktige i riksbanken anför — i sitt yttrande från år 1952 — att det icke vore alldeles givet att ett mera allmänt införande av vinstandelssystemet skulle komma att medföra en ökning av det totala sparandet inom landet. Även ur andra synpunkter torde man med fog kunna ställa sig tveksam rörande fördelarna av en dylik åtgärd. Att statsverket skulle, utan att arbetsmarknadens parter vore överens om att rekommendera införande av ett vinstandelssystem, igångsätta en utredning som skulle syfta till att uppmuntra ett sådant system syntes näppeligen böra ifrågakomma. Det måste för övrigt anses tvekelaktigt, om staten — såsom motionärerna förutsatt — borde genom skattereformer (skattelättnader) särskilt understödja en sådan speciell form av sparande, varom här vore fråga. Jämväl sparande i annan form än den här avsedda tjänade direkt eller indirekt produktionen inom landet. Av det anförda följde att fullmäktige icke heller ansåge sig böra tillstyrka, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t begära utredning angående vinstandelssystemets tillämpning inom vissa av det allmänna ägda företag.

Fullmäktige i riksgäldskontoret framhåller för sin del att något initiativ från statsmakternas sida för främjande av ifrågasatta anordningar beträffande vinstandelssystem icke torde vara påkallat; därest ett verkligt intresse för saken skulle förefinnas, finge det nämligen förutsättas att detta på ett naturligt sätt och av sin egen inneboende kraft skulle komma till uttryck.

Även de hörda arbetsmarknadsorganisationerna har avvisat motionärernas förslag vad avser vinstandelssystem. *Svenska arbetsgivareföreningen* anför sålunda följande:

Föreningen intar nu liksom tidigare en negativ hållning till frågan om vinstandelssystem. De skäl som härvidlag är avgörande för föreningens ståndpunktstagande må i korthet anföras.

Föreningen anser, att frågor som sammanhänger med vinstdelningsmetoder faller inom det av arbetsmarknadsparterna reglerade området och följaktligen icke bör göras till föremål för statliga utredningar. Åtgärder från det allmännas sida i syfte att väcka intresse för sådana metoder skulle verka i riktning mot en uppluckring av det nu tillämpade kollektivavtalsystemet. Den stadga, som detta system givit åt relationerna mellan arbetsgivare och arbetstagare, skulle sannolikt i viss mån komma att försvinna.

Erfarenheten har visat, att förmåner som utgår till arbetstagarna vid sidan av kollektivavtalet förr eller senare inarbetas i detta. Följaktligen är det realistiskt att räkna med att även förekommande vinstandelssystem efter hand blir föremål för avtalsmässig reglering. Arbetstagarna torde icke i längden acceptera ett system, som skapar en viss instabilitet i inkomsthänseende. Från deras sida uppstår, som exempel i utlandet ger vid handen, så småningom en strävan att omvandla en osäker vinstandel i lön. Denna tendens blir särskilt framträdande i tider av sjunkande företagsvinster.

En ökad spridning av vinstandelssystem leder med största säkerhet till inkomstförskjutningar mellan olika löntagargrupper. Med den långtgående kollektivisering, som kännetecknar den svenska arbetsmarknaden, kan sådana förskjutningar utlösa krav på särskild lönekomensation för arbetstagare i de företag eller branscher, där vinstandelssystem ej kan praktiseras eller där vinstandelen regelmässigt får en relativt sett blygsam storlek. Därigenom uppstår risk för inflationsdrivande inkomststegringar.

Systemet har vidare enligt föreningen den betydande nackdelen att det kan föranleda arbetstagarna att begära medbestämmanderätt i frågor som gäller företagets ledning och förvaltning. I företag där systemet tillämpas är det sålunda tänkbart, att de anställda begär att få utöva en kontroll över hur vinsten skall fördelas på olika ändamål. Krav på en generösare vinstandelspolitik kan komma att framföras på bekostnad av företagets konsolidering.

Under hänvisning till det ovan anförda avstyrker föreningen den del av motionärernas förslag, som berör vinstandelssystem.

Landsorganisationen anför i frågan följande:

LO har vid tidigare tillfällen, senast i ett år 1952 över några riksdagsmotioner med liknande syftning avgivet yttrande, givit sin uppfattning om vinstandelssystemet till känna. I sagda yttrande anfördes, att en allmän

standardförbättring visserligen förutsätter en effektivitetshöjning inom näringslivet men att man inom fackföreningsrörelsen inte anser vinstandels-systemet vara en lämplig form för att påskynda en sådan utveckling. Sedan detta uttalande gjorts har ingenting inträffat, som har föranlett LO att ändra uppfattning i denna fråga. Det torde visserligen vara riktigt, att den fortsatta välståndsutvecklingen förutsätter ett omfattande sparande även hos de stora folkgrupperna, men detta sparande bör komma till stånd i andra former än genom de anställdas andel i företagets vinst. Vinstandels-systemet leder med nödvändighet till ett engagemang i företagen från de anställdas sida, som från olika synpunkter är ägnat att inge betänkligheter. En tillämpning av vinstandelssystemet synes i själva verket vara oförenlig med riktlinjerna för lönepolitiken sådana de formulerats bl. a. i det av LO:s organisationskommitté till 1951 års kongress avgivna betänkandet, vari målsättningen säges vara att mellan olika löntagargrupper inbördes upprätthålla sådana lönerelationer, som kan anses förenliga med en solidarisk lönepolitik. LO finner sålunda en utredning av vinstandelssystemet och därmed sammanhängande frågor inte av behovet påkallad.

Tjänstemännens centralorganisation åberopar i sitt yttrande vad organisationen anförde i utlåtande avgivet år 1952 över motionerna I: 352 och II: 477, nämligen:

I yttrande över en motion om utredning rörande principerna och metoderna för nya former av samarbete mellan arbetsmarknadens parter m. m. till 1949 års riksdag anförde TCO bl. a., att införande av någon form av meddelägarskap eller dylikt för de anställda inom vissa områden av näringslivet otvivelaktigt skulle kunna medföra en ökad produktion. Enligt TCO:s uppfattning tillkom det emellertid arbetsmarknadens parter att upptaga detta problem till behandling om och när de själva funno detta påkallat. En lösning av frågor av detta slag skulle nämligen sannolikt icke stå att vinna utan vederbörligt hänsynstagande till den lönesättningsmetodik om vilken parterna tidigare träffat överenskommelse. TCO är alltså av denna principiella uppfattning och kan inte anse det påkallat att i dagens läge tillsätta en utredning för undersökning av huruvida möjlighet föreligger att genom skattereformer stimulera tillämpning av ett vinstandelssystem eller dylikt inom näringslivet. Enligt TCO:s uppfattning borde en sådan utredning kunna anstå intill dess arbetsmarknadens parter själva i någon form ha upptagit förhandlingar inbördes om ifrågavarande spörsmål. Organisationen vill emellertid å andra sidan icke motsätta sig att den av motionärerna föreslagna utredningen kommer till stånd.

Svenska bankföreningen förordar att en utredning kommer till stånd som till samlad behandling upptog hela problemet om vad som på olika områden kan göras för att stimulera det frivilliga sparandet. I ett sådant sammanhang borde också motionernas förevarande förslag bli föremål för närmare undersökning.

3. *Motionernas förslag om att underlätta tillkomsten av investeringsbolag m. m.*

Fullmäktige i riksbanken ifrågasätter — i sitt 1952 avgivna yttrande — om den här avsedda sparformen särskilt lämpade sig för mindre inkomsttagare. Man måste utgå från att de sparare, som här åsyftades, i allmänhet saknade möjlighet att bedöma värdet, åtminstone på längre sikt, av de aktier som investeringsbolaget ägde och därmed också av värdet å aktierna i investeringsbolaget. I den mån här avsedda sparare önskade förvärva aktier i investeringsbolag, torde de för övrigt redan nu kunna tillgodose denna önskan, eftersom det inom landet finnes flera välkända investeringsbolag. Men man kunde enligt fullmäktige utgå från att i regel andra sparformer passade bättre för ifrågavarande klientel.

Fullmäktige i riksgäldskontoret finner icke något initiativ från statsmakternas sida påkallat för främjande av de i motionerna ifrågasatta anordningarna.

Svenska arbetsgivareföreningen har för sin del intet att invända mot att en undersökning kommer till stånd i syfte att utröna möjligheterna att lagstiftningsvägen underlätta tillkomsten av investeringsbolag eller investeringsfonder med låga aktievalörer. Även *Landsorganisationen* anser att denna sparform kunde fylla en uppgift även i vårt land och motsätter sig icke förslaget att den av motionärerna begärda utredningen kommer till stånd. Liknande synpunkter framföres av *Tjänstemännens centralorganisation*.

Svenska bankföreningen framhåller att goda skäl kan åberopas för att pröva denna sparform även i vårt land. Föreningen erinrar om att de investeringsbolag som f. n. finnes i Sverige icke lyckats förvärva något större antal aktieägare bland småspararna. I vad mån detta kunde sammanhänga med banklagens förbud mot belåning av aktier i bolag, vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier, vore svårt att säga.

Bankföreningen anför i detta sammanhang vissa allmänna synpunkter på möjligheten att främja sparandet:

Det viktigaste är likväl enligt bankföreningens mening att den ekonomiska politiken över huvud omlägges i mera sparvänlig anda. Ökat sparande förutsätter större prestationer från medborgarnas sida genom å ena sidan effektivare produktionsinsatser och å andra sidan återhållsamhet i fråga om konsumtionsutgifter. Dessa prestationer kommer helt enkelt icke till stånd, om produktionsresultaten i samma utsträckning som hittills utsättes för beskattning eller värdeförstöring. Den penningvärdeförstöring, som ägt rum under efterkrigstiden, har gjort folk misstänksamma mot den framtida utvecklingen och därmed tveksamma beträffande klokheten i att avstå från omedelbar konsumtion för att i stället öka sitt penningssparande. Av motionärerna förordade åtgärder i syfte att genom vinstandelssystem respektive aktieplaceringar skapa tryggare former för sparande kommer i alla händelser ej att verka annat än på lång sikt och är, även de, beroende

av en mindre fientlig inställning till uppsamlade produktionsresultat än den som kommit till uttryck i efterkrigstidens skattelagstiftning och övriga finanspolitik.

Det är alltså enligt bankföreningens övertygelse ett önskemål av högsta vikt att förtroendet till penningvärdet återställs. Icke mindre viktig är en översyn av beskattningsreglerna. Främst är det angeläget att företagsbeskattningen lindras samt att förmögenhets- och kvarlåtenskapsskatterna avskaffas. Men även andra former av skattelättnader i samband med sparande synes böra övervägas. Ej minst för småsparandet torde t. ex. en utvidgning av den partiella skattefrihet för kapitalinkomst, som nyligen införts, kunna få rätt avsevärd betydelse.

Utskottet

De i föreliggande motioner framförda förslagen utgår från att sparandet i det svenska samhället är otillräckligt i förhållande till de stora investeringsbehov som gör sig gällande inom snart sagt varje sektor av ekonomin. Ur denna synpunkt bör alla förslag som syftar till en ökning av sparandet tas upp till allvarlig prövning i positiv anda. I detta hänseende torde inga delade meningar råda.

De sparfrämjande åtgärder, som förevarande motioner tagit sikte på, syftar till att underlätta dels tillämpningen av vinstandelssystem, dels tillkomsten av investeringsbolag eller liknande institutioner för mindre inkomsttagares sparande.

Vad först angår frågan om vinstandelssystemets tillämpning har denna tidigare — såsom även framgått av redovisningen i det föregående — varit föremål för riksdagens behandling i samband med motioner väckta vid 1949 och 1952 års riksdagar. I de remissyttranden, som avgavs vid dessa tillfällen, uttalades i allmänhet tveksamhet i olika hänseenden om lämpligheten av en dylik åtgärd, även om några remissinstanser ej hade något att erinra mot en utredning. I vissa fall blev motionärernas förslag direkt avstyrkta. Bankoutskottet hemställde i sitt utlåtande nr 20 till 1952 års riksdag att motionerna inte skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda, vilket även blev riksdagens beslut.

I de remissutlåtanden som avgivits i anledning av årets motioner i ämnet och vilka redovisats i det föregående, har någon förändring härvidlag inte inträtt. Särskilt har understrukits, att frågan om vinstandelssystemets tillämpning i vårt land i princip bör upptagas genom förhandlingar mellan berörda parter på arbetsmarknaden. Härtill kommer att dessa parter själva intager en avvisande hållning till vinstandelssystemet. En statlig stimulans av olika vinstandelsmetoder skulle nämligen kunna medföra en uppluckring av nu tillämpade kollektivavtalssystem och torde inte vara förenlig med den solidariska lönepolitik som hittills bedrivits. I den mån en förändring av förhållandena mellan arbetsmarknadens parter i berörda avseenden

skulle befinnas önskvärd, bör initiativ i detta syfte ankomma på parterna själva. Att staten vid sådant förhållande i enlighet med motionärernas förslag skulle igångsätta en utredning i syfte att uppmuntra tillämpningen av vinstandelssystem bör enligt utskottet icke ifrågakomma. Utskottet finner sig sålunda böra avstyrka bifall till motionärernas förevarande förslag. Av detta ståndpunktstagande följer också att utskottet inte heller kan tillstyrka bifall till motionärernas förslag i vad avser utredning i syfte att undersöka förutsättningarna för vinstandelsmetodernas tillämpning inom av det allmänna ägda företag i branscher, där de befinner sig i en effektiv konkurrens med enskilda företag på lika villkor.

Vad därefter angår förslaget om en utredning i syfte att undersöka det allmännas möjligheter att genom en ändring eller komplettering av rådande lagstiftning underlätta tillkomsten av investeringsbolag med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner, vill utskottet först erinra om att ett ökat intresse under de senaste åren synes ha gjort sig gällande från allmänhetens sida att placera sina sparmedel i aktier. Initiativ har också tagits bl. a. från bankhåll att stimulera detta intresse. Utskottet förutsätter vidare, att 1955 års stabiliseringsutredning i sin allmänna inventering av den ekonomiska politikens metoder kommer att behandla även åtgärder av berört slag. Under sådana omständigheter torde det saknas anledning att tillsätta en särskild utredning för detta ändamål. Utskottet får sålunda avstyrka motionärernas yrkande även i denna punkt.

Äberopande det anförda hemställer utskottet,

att de likalydande motionerna I: 454 och II: 580 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 april 1956

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Fahlander, De Geer, Geijer, Svärd*, Strandler, Eliasson och Ståhle;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm*, Nilsson i Landskrona*, Gustafson i Göteborg*, Johansson i Kalmar*, Löfgren, Jönsson i Rossbol, Sköld och Regnéll.

---

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

1) av herrar *De Geer, Gustafson* i Göteborg och *Löfgren*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Det är ett känt faktum att sparandet i vårt land är klart otillräckligt i förhållande till de väldiga behov av investeringar som föreligger. Om den gynnsamma utveckling som de tekniska framstegen ställer i utsikt inte skall äventyras, måste nya betydande folkgrupper uppmuntras att genom sparande engagera sig i kapitalbildningen. Detta kan ske endast om den ekonomiska politiken målmedvetet inriktas på bevarandet av ett fast penningvärde, en successiv minskning av skattetrycket och på genomförandet av en rad sparstimulerande åtgärder.

Utskottet finner det vara angeläget att de åtgärder i syfte att stimulera sparandet som beslöts av 1955 års riksdag får sin fortsättning genom att nya hittills oförsökta utvägar prövas. I det sammanhanget förtjänar de i de lika lydande motionerna nr 454 i första kammaren av herr Lindblom m. fl. och nr 580 i andra kammaren av herr Ohlin m. fl. framförda förslagen att allvarligt övervägas.

I dessa motioner yrkas på en utredning angående förutsättningarna att genom skattereformer eller på annat sätt stimulera tillämpningen av vinstandelssystem inom det enskilda näringslivet liksom inom av det allmänna ägda företag i branscher där dessa befinner sig i en effektiv konkurrens på lika villkor med enskilda företag. Den begärda utredningen skulle vidare undersöka det allmännas möjligheter att genom ändring eller komplettering av rådande lagstiftning underlätta tillkomsten av investeringsbolag eller investeringsfonder med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner i avsikt att skapa en fördelaktig form för mindre inkomsttagares sparande och därigenom öka tillgången på aktivt kapital. Denna undersökning bör enligt motionärernas förslag innefatta frågan om möjligheterna att stimulera till ökad företagsinformation till aktieägarna.

Ett införande av vinstandelssystem i mera betydande omfattning skulle enligt utskottets uppfattning säkerligen verka stimulerande på sparandet. Man kan nämligen anta att överenskommelserna normalt skulle utformas så att de anställda läte en stor del av vinstandelarna stå kvar och förräntas inom företaget. Det är sannolikt att det ökade sparintresse som därigenom vunnas också skulle ta sig uttryck i andra former av sparande.

Ett starkt skäl för att användande av vinstandelmetoden uppmuntras är enligt utskottets mening det förhållandet att den utgör ett viktigt led i strävandena att öka de anställdas personliga engagemang i företagen och därmed också tillfredsställelsen med arbetet. De erfarenheter av försök med andel i vinst som gjorts i andra länder, framför allt i USA och England — vanligen med bevarande inom företagen av en stor del av vinstande-

len under en betydande tidrymd — visar att man har vunnit en vidgad känsla av arbetsgemenskap och därigenom också en betydelsefull stimulans åt produktionen.

Det är som ett medel bland andra i ansträngningarna på att skapa en förtroendefull samverkan inom företagen som vinstandelssystemet bör ses. Den får givetvis inte utformas på ett sådant sätt att den innebär ett ingrepp i den normala lönesättningen. De farhågor som från en del remissinstansers sida har framförts, att ett införande av vinstandelssystemet skulle kunna medföra en uppluckring av nu tillämpade kollektivavtalssystem, synes därför enligt utskottets mening vara obefogade.

Utskottet delar den av motionärerna starkt betonade uppfattningen att man inte bör lagstifta om införande av vinstandelssystem. Detta bör i stället komma till stånd genom överenskommelser mellan de anställda och företagsledning vid varje särskilt företag för sig. Däremot är det fullt naturligt att statsmakterna ger sin medverkan till främjandet av denna metod genom att låta utreda frågan och därvid genom sammanställning och bearbetning av här i landet och utomlands vunna erfarenheter skapa en bakgrund för stimulerande åtgärder. Man bör också överväga vilka möjligheter som här olika former av skattelättnader kan erbjuda. Utskottet anser vidare i likhet med motionärerna att det finns skäl att undersöka förutsättningarna för en tillämpning av vinstandelssystemet också inom av det allmänna ägda företag inom de branscher där dessa befinner sig i en effektiv konkurrens med enskilda företag på lika villkor.

Även övriga i de båda likalydande motionerna I: 454 och II: 580 framförda förslag till sparstimulerande åtgärder förtjänar en positiv prövning. Vad det enligt motionärernas åsikt gäller är här i första hand att finna nya lockande sparformer för mindre och medelstora inkomsttagare. De krav som då naturligen bör ställas på dessa sparformer är att de förenar en betryggande grad av säkerhet med ett visst skydd mot förluster genom penningvärdets fall. En utväg som därvid av motionärerna diskuteras är bildandet av investeringsbolag som placerar sina medel i aktier och sedan i sin tur erbjuder allmänheten att bli delägare genom förvärv av andelar i små valörer. De investeringsbolag som f. n. finns i vårt land har enligt motionärernas mening inte lyckats vinna nya kategorier av aktieägare. Den svenska aktiemarknaden är fortfarande uppbyggd på den förutsättningen att det endast uppträder ett relativt litet antal köpare och att dessa placerar förhållandevis stora belopp.

Motionärerna redogör i detta sammanhang för de i USA förekommande s. k. ömsesidiga investeringsfonderna, som har mötts av stort intresse från småspararnas sida. Genom en omsorgsfull riskfördelning vid placeringen av medlen har man i denna verksamhet lyckats tillmötesgå spararnas krav på säkerhet. Kapitalplacerare kan i dessa ömsesidiga fonder när som helst

och till vilket belopp som helst köpa andelar av små valörer. Vid vilken tidpunkt som helst kan man helt eller delvis uppsäga sitt delägarskap i fonderna genom att presentera sina andelar för inlösen. Småspararna får här, påpekar motionärerna, garanti för ständig sakkunnig övervakning, spridning av riskerna, tillämpning av långtgående säkerhetsföreskrifter, bekväm förvaltning, hög likviditet och relativt hög avkastning.

Enligt utskottets mening finns det anledning att undersöka om man inte genom ändring eller komplettering av den rådande lagstiftningen skulle kunna underlätta tillkomsten av en verksamhet liknande den som utövas av de nämnda investeringsfonderna. Det naturligaste förefaller därvid utskottet vara att den handhas av privata bolag eller föreningar, eventuellt underkastade någon form av allmän kontroll. Man bör också undersöka möjligheterna att stimulera större bolag av annan typ än investeringsbolags att utge aktier i mindre valörer. Ändringar som i de två nämnda fallen kan bli aktuella rör banklagens förbud för bank att såsom pant mottaga aktie i bolag vars verksamhet huvudsakligen består i att förvalta eller driva handel med aktier samt aktiebolagens bestämmelser om akties minimibelopp.

Som en förutsättning för att den stora allmänheten skall tänkas i större grad uppträda som aktieköpare nämner motionärerna en ökad information till aktieägarna om de företag som de är delägare i. I likhet med motionärerna anser utskottet att man bör undvika lagstiftning när det gäller att främja en sådan utveckling, men tror å andra sidan att den av motionärerna föreslagna utredningen, som skulle ta vara på utländska erfarenheter på området och redovisa synpunkter tillämpliga på svenska förhållanden, kunde framkalla värdefulla initiativ i denna riktning.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må besluta att, med bifall till motionerna I: 454 och II: 580 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i följande spörsmål:

1) Undersökning av förutsättningarna att genom skattereformer eller på annat sätt stimulera tillämpningen inom det enskilda näringslivet av vinstandelssystem med särskild hänsyn till angelägenheten att främja kapitalbildningen genom att bereda de anställda ökade möjligheter till sparande och uppnå större effektivitet i produktionen.

2) Undersökning av förutsättningarna för vinstandelsmetodernas tillämpning inom av det allmänna ägda företag i branscher där de befinner sig i en effektiv konkurrens med enskilda företag på lika villkor.

3) Undersökning av det allmänna möjligheter att genom ändring eller komplettering av rådande lagstiftning under-

lätta tillkomsten av investeringsbolag eller investeringsfonder med låga aktievalörer eller andra liknande institutioner i avsikt att skapa en fördelaktig form för mindre inkomsttagares sparande och öka tillgången på aktivt kapital. Denna undersökning bör även innefatta utredning av möjligheterna att öka aktieägarnas kunskaper om företagen.»; samt

2) av herrar *Svärd* och *Regnéll*.

Särskilt yttrande

av herr *Sköld*, vilken anför följande:

»I bankoutskottets förevarande utlåtande instämmer jag till alla delar. Därutöver vill jag likväl anföra några synpunkter på frågan om vinstandel.

Det förutsättes i motionerna att ett vinstandelssystem skulle få sparfrämjande verkningar. Rent principiellt kan denna tanke inte i och för sig avvisas. Men den synes mig endast kunna förverkligas under vissa bestämda förutsättningar. Först och främst måste fordras att genom de anställdas delaktighet i företagets vinst något skulle sparas som annars komme att konsumeras. Om detta skall kunna bli fallet får de anställda inför utsikten att erhålla del i vinsten nöja sig med att ta ut så mycket mindre av möjlig löneförhöjning som vinstandelen kan beräknas uppgå till. Dessutom måste nämnda andel bindas för viss tid i företaget. Endast på så sätt undandras ett belopp motsvarande vinstandelen konsumtionen. Om lönesättningen inte påverkas ökas inte det totala sparandet. Det företagssparande som under alla förhållanden skulle komma till stånd bleve endast fördelat i fråga om äganderätten mellan de anställda och företaget. Bindes ej vinstandelen utan utbetalas den i stället till de anställda skulle resultatet i stället bli ökad konsumtion.

För att vinna en sparfrämjande effekt kommer alltså lönefrågan in i bilden. Vinstandelen och dess villkor måste väl därför fastställas genom avtal mellan företaget och dess anställda. I detta torde få ingå hur vinsten skall beräknas, vilka avskrivningar som skall tillåtas och hur de skall bestämmas. Utan detta lär nog ingen representant för de anställda vilja ta ansvar för ett vinstandelssystem. Ett dylikt förutsätter därför ett ökat inflytande på företagets angelägenheter från de anställdas sida.

Mot ett vinstandelssystem kan emellertid de praktiska invändningar göras som påpekas i utskottets utlåtande. Det är på grund härav ganska uppenbart att det vore mera verkningsfullt och för arbetsmarknaden mindre oroande att, som jag i annat sammanhang ifrågasatt, skapa ett de anställdas företagssparande genom att en del av den möjliga löneökningen stannar kvar i företaget enligt avtal, som även tillerkänner de anställda ett av denna anordning betingat ökat inflytande på företagets angelägenheter.»